

Workshop Kruispuntdenken E-Quality Nederland

Deze workshop werd verzorgd door E-Quality, experts in gender en etniciteit, en verliep onder leiding van Alexandra van Selm, senior beleidsmedewerker, en Fatos Ipek-demir, beleidsmedewerker.

Deelnemerslijst

1. Francy Van der Wildt
voorzitster Vrouwenraad
2. Viviane Redant
(toenmalige) directrice
Vrouwenraad
3. Herlindis Moestermans
Vrouwenraad
4. Katrien Bruggeman
Vrouwenraad
5. Gerd De Clerck
Vrouwenraad
6. Anna Drijbooms
Vrouwenraad
7. Rita Van Gool
Vrouwenraad
8. Sabine Van de Gaer
Gelijke Kansen Vlaanderen
9. Agna Smisdom
Gelijke Kansen Vlaanderen
10. Hannelore Ryckx
coord. GK prov. West-Vlaanderen
11. Bregje Van Autreve
coord. GK prov. Oost-Vlaanderen
12. Daniël Bollen
coord. GK prov. Limburg
13. Jessy Clynen
coord. GK prov. Vlaams-Brabant
14. Liesbet Stevens
raadgever Kabinet Minister Gelijke
Kansen VI.
15. Lamia Cheba
medewerkster Kabinet Minister
GK
16. Sonja Spee
onderzoekster Steunpunt
Gelijkekansenbeleid
17. Judith Perneel
Steunpunt Allochtone Meisjes en
Vrouwen
18. Nadia Babazia
Steunpunt Allochtone Meisjes en
Vrouwen
19. Khadija Aznag
Steunpunt Allochtone Meisjes en
Vrouwen

Inleiding

Er werd eerst aandacht besteed aan het Kruispuntdenken als theoretisch concept, met een toelichting door Fatos Ipek-Demir. Zij benadrukte dat vrouwen met meerdere uitsluitingsmechanismen te maken krijgen en dat ook autochtone vrouwen hiervan niet gespaard blijven. Laten we hiervan een voorbeeld geven: allochtonen verdienen nog steeds een pak minder dan autochtonen, ondanks hun opleidingsniveau; in dit geval spreken we van uitsluiting. Het is al een tijd gebruikelijk, zowel in het politieke discours als in theoretische studies, de "sociale problematiek" te vatten met het begrip "uitsluiting". Wat de functie van

een sociaal overheidsbeleid inhoudt wordt geduid in termen van “insluiting”, oftewel “integratie, inburgering, enz.”.

Vervolgens schetste Alexandra van Selm de geschiedenis van het Kruispuntdenken en plaatste zij het concept binnen een internationaal kader (Beijing +10, CEDAW¹). Immers de intersectionele analyse vindt ook ingang in de mensenrechtenverdragen. Zo ook binnen de Verenigde Naties, en dit dankzij de inspanningen van Kimberlé Crenshaw². Uit haar werk kunnen de volgende aanbevelingen voor een intersectionele aanpak gedistilleerd worden:

- Maak discriminatie zichtbaar door statistische gegevens nauwkeurig uit te splitsen naar gender en etniciteit : vb. Als men het percentage werklozen binnen een bepaalde categorie wil meten, splits dan de gegevens naar het aantal mannelijke en vrouwelijke werklozen, naar het aantal allochtone en autochtone werklozen;
- Bestrijdt vooroordelen door negatieve of stereotype beeldvorming over ‘de Ander’ en zet hier andere beelden tegenover: vb. Afrikaanse vrouwen die vaak afgebeeld worden als poetsvrouwen, kindermeisjes- plaats daar ook eens het beeld tegenover van de Liberiaanse Ellen Johnson-Sirleaf, de eerste vrouwelijke presidente van Afrika;
- Stel de ‘andere vragen’: vb. is er naast sekse- ook sprake van rassendiscriminatie, is er naast rassen-ook sprake van seksediscriminatie? Bedenk hierbij dat racisme tegen mannen ook versterkt kan worden door het feit dat zij man zijn;
- Analyseer steeds het beleid en wetgeving van de overheid op gender, etniciteit en andere relevante kenmerken.

Het kruispuntspel

Tijdens het tweede luik van deze ochtend speelden we ‘Het Kruispuntspel’, een bewustwordingsspel met een dobbelsteen. We werden gevraagd de dobbelsteen te laten rollen en zo werd worp na worp onze maatschappelijke identiteit geconstrueerd. Geboortjaar, geslacht, etniciteit, taal, seksuele voorkeur, opleidingsniveau, thuissituatie en relatie met de arbeidsmarkt werden bepaald op deze toevallige manier. De bedoeling was ons in te leven in deze maatschappelijke positie (die heel ver verwijderd kon zijn van onze reële maatschappelijke identiteit). Enkel door empathisch vermogen kunnen we immers de ander begrijpen. Hieronder kan u de verschillende rondes van het Kruispuntspel bekijken:

¹ The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women

² Tijdens de WCAR (World Conference against Racism) drong deze Afro-Amerikaanse journaliste er bij de Verenigde Naties op aan om racisme en vrouwendiscriminatie niet langer gescheiden te behandelen. Zo kwam de complexe werking van gender en etniciteit op de internationale agenda.

Doel

Spelregels:

- Iedereen gooit per ronde 1x met de dobbelsteen
- Iedereen noteert haar score en bouwt zo zijn/haar persoon op
- Na ronde 8 vertellen we elkaar wie we zijn geworden

Kruispuntspel – ronde 1: geboortjaar

1. 1960
2. 1965
3. 1970
4. 1975
5. 1980
6. 1985

Bron: Stichting Pensioen Opleidingen, bewerking levenswegspel ([E-Quality-NI](#))

Kruispuntspel – ronde 2: geslacht

1. vrouw
2. man
3. vrouw
4. man
5. vrouw
6. man

Kruispuntspel – ronde 3: etniciteit

1. van Belgische afkomst
2. van Turkse afkomst
3. van Italiaanse afkomst
4. van Ghanese afkomst
5. van Poolse afkomst
6. van Belgische afkomst

Kruispuntspel – ronde 4: taalgebied

1. Vlaams
2. Frans
3. Duits
4. Vlaams
5. Frans
6. Duits

Kruispuntspel – ronde 5: seksuele voorkeur

1. Hetero
2. Homo/lesbisch
3. Biseksueel
4. Hetero
5. Homo/lesbisch

6. Biseksueel

Kruispuntspel – ronde 6: opleidingsniveau

1. Lager onderwijs
2. BSO
3. BSO + industrieel leercontract
4. TSO + Hogeschool
5. ASO + Hogeschool
6. ASO + Universiteit

Kruispuntspel – ronde 7: thuissituatie

1. Alleenstaand, zonder kinderen
2. Alleenstaand, met 2 kinderen
3. Samenwonend, zonder kinderen
4. Samenwonend, met 1 kind
5. Getrouwd, schoonmoeder ook in huis
6. Getrouwd, met 2 kinderen

Kruispuntspel – ronde 8: relatie met arbeidsmarkt

1. Betaalde arbeid, voltijd
2. Betaalde arbeid, deeltijd
3. Betaalde arbeid, deeltijd, met functioneringsbeperkingen
4. Student/ in opleiding of training
5. Werkzoekende, met functioneringsbeperkingen
6. Onbetaalde arbeid

Kruispuntspel Einde

Wie ben ik (geworden)?

Wat betekent dit? Wat voor gevolgen heeft dit voor je levensloop?

Wat vind je daarvan? Hoe voel je je hierbij?

Kruispuntdenken in de Belgische Praktijk

Tijdens het laatste gedeelte van de voormiddag trachtten we Kruispuntdenken in de praktijk te brengen d.m.v. een intersectionele analyse in de context van de Vlaamse Gelijke Kansen nota 2004 - 2009:

- Hoe verhoudt kruispuntdenken zich tot de verschillende doelgroepen van het Gelijke Kansenbeleid Vlaanderen?
- Hoe realiseert men aandacht voor diversiteit met emancipatie zonder uitsluiting en in solidariteit?
- Hoe is de verhouding van kruispuntdenken tot doelgroepenbeleid en transversaal beleid?
- Wat zijn, vanuit het kruispuntdenken m.b.t. het beleid, de belangrijkste hints voor het emancipatiebeleid?

Een hele taak, zo bleek. De theorie van het kruispuntdenken omzetten in praktijk was allesbehalve een eenvoudige opgave.

Op blz. 34 van de Vlaamse Gelijke Kansen nota worden er in de voetnoten *vier doelstellingen* opgesomd:

1. democratisering van het onderwijs
2. hogere tewerkstellingsgraad; op actieve leeftijd een volwaardige job
3. achterstand van vrouwen en van kansengroepen inzake deelname aan het arbeidsproces is grotendeels weggewerkt
4. armoedebestrijding en sociale cohesie gevorderd.

We werden vervolgens gevraagd na te gaan welke ordeningsprincipes relevant zijn voor het bereiken van de verschillende doelstellingen, d.i. wat eventueel zou kunnen leiden tot een structureel voor- of nadeel. We werden in groepen ingedeeld en elk groepje moest met een doelstelling aan de slag. Laten we even het werk van die verschillende groepen bekijken :

▪ *Groep 1 : Onderwijs*

- Gender -

Er bestaat een formele gelijkheid, maar er zijn nog steeds ongelijke kansen. De oorzaken hiervan zijn o.a. het socialisatieproces van een meisje enerzijds en een jongen anderzijds. Als kind 'leren' we immers al wat het inhoudt meisje of jongen te zijn d.m.v. de ons omringende beelden, uitspraken, verwachtingen, opvoeding, enz.. Onze maatschappij reageert, van bij onze geboorte, immers anders afhankelijk van het feit of we een meisje of een jongen zijn. Beeldvorming speelt hier een erg belangrijke rol in (vb. als men denkt aan leerkrachten uit het kleuteronderwijs gaat men er haast van uit dat dit vrouwen zijn : kleuterleidsters). Deze groep dacht dat het zeer nuttig zou zijn een sensibiliseringsproces rond genderrollen te bevorderen bij leerkrachten. Er zou meer waardering moeten komen voor de zogenaamde gendergevoelige richtingen in het hoger onderwijs (vb. meer mannen in de zogenaamde zachte beroepen zoals de verpleging, en meer vrouwen in de zogenaamde harde beroepen zoals de IT-sector). Wat men wenselijk acht is uiteraard discutabel, maar een indicator zou eventueel kunnen zijn : hetzelfde aantal mannen en vrouwen in de verpleging.

- Seksuele voorkeur –

In de groep kwam naar voren dat holebi jongeren minder kansen zouden krijgen in het onderwijs.

- Etniciteit –

Dit speelt nog een grote rol in het onderwijs. Het is nog steeds zo dat CLB's³ allochtone jongeren vaker doorsturen naar een BSO⁴, wat de toekomstmogelijkheden van deze jongeren beperkt. Ook de feitelijke toegang tot

³ CLB = Centra voor Leerlingenbegeleiding

⁴ BSO = Beroeps secundair onderwijs

bepaalde scholen wordt hen soms ontzegd (inschrijvingen onmogelijk, discriminatie, enz.). Ook zou er niet zoveel toegang zijn tot informatie voor allochtonen, bvb. beleidsmaatregelen : allochtonen zijn hier vaak niet van op de hoogte daar ze geen of beperkte toegang hebben tot deze informatie. Dit is ook een klasse probleem.

=) Vooreerst moeten we randvoorwaarden scheppen voor het volwassenenonderwijs en de kinderopvang. De inhoud/essentie van het kruispuntdenken zou een wezenlijk onderdeel moeten vormen van onderwijs. Zo leren we ook oog te hebben voor de diversiteit die het hedendaagse onderwijs kenmerkt. De volgende aspecten zouden moeten kunnen inspelen op het kruispuntdenken: curriculum, onderzoek, opleidingen, leerkrachten, enz. Maar voorlopig vragen al deze aspecten nog een verdere discussie en analyse. Volgens de groep zouden gender en etniciteit de meest dominante aspecten zijn binnen onderwijs. De uitdaging ligt in de functioneringsbeperking, die niet aan bod gekomen is.

- *Groep 2 : Hogere tewerkstellingsgraad; op actieve leeftijd een volwaardige job*

Bij deze doelstelling zijn de relevante principes : etniciteit, klasse, leeftijd, gender, seksuele voorkeur, gezinsvorm. De volgende indicatoren zijn van tel: werkzaamheidsgraad toepassen op de meetbare principes, kortdurige/langdurige tewerkstelling, vertegenwoordiging van de groepen uit de verschillende scholings-en opleidingsvormen, leeftijd. De vraag stelde zich al snel of thuiswerkende vrouwen (huisvrouwen) ook beschouwd kunnen worden als volwaardige werkkrachten en welke kansen vrouwen die op latere leeftijd intreden of herintreden hebben.

=) Wat betreft inkomen, thuiswerkende vrouwen en gezinssituatie is er tot op zekere hoogte sprake van kruispunten. Seksuele voorkeur en etniciteit kwamen hier niet aan bod.

- *Groep 3 : Achterstand van vrouwen en kansengroepen*

Ook hier spelen dezelfde variabelen mee: gender, etniciteit, opleidingsvorm,...Dit probleem kadert nog binnen het verschildenken van de jaren '70. De groep vrouwen werd als achtergesteld beschouwd t.o.v. de groep mannen en in het kader hiervan ontstonden zgn. "positieve acties". Positieve acties zijn te situeren in de context van een Belgisch en Europees beleid ter bevordering van de positie van de vrouw. Er kunnen positieve acties gevoerd worden met betrekking tot de toegang tot de arbeidsmarkt of een zelfstandig beroep, de beroepsopleiding, de arbeidsvoorwaarden en de mogelijkheden voor sociale promotie. Door positieve acties wil men de ongelijkheden bestrijden die de kansen van vrouwen beperken. In beleidsnota's van de jaren '70 vormden hoofdzakelijk mannen de norm. Binnen het actuele beleid kan zich dat vertalen door een nieuwe normering van 'autochtonen'. Allochtonen worden dan t.o.v deze autochtone norm geplaatst.

=) De doelstelling van de overheid is hier het activeren van bepaalde groepen. Men zou kunnen benadrukken dat sommigen deel uitmaken van verschillende groepen tegelijkertijd. Het kruispuntdenken is hier dus al heel goed toegepast, bvb. bij maatregelen i.v.m. werkloosheid en het activeren van bepaalde groepen.

▪ *Groep 4: Armoedebestrijding en sociale cohesie*

Deze doelstelling werd algemeen 'onrealistisch' genoemd. Er moet ook al gespecificeerd worden of het over economische armoede of kansarmoede gaat. De uitdagingen liggen hier op alle vlakken.

=) Men moet een keuze maken tussen de betreffende ordeningsprincipes om tot een betere analyse te komen. Men moet zich bewust zijn van het utopische karakter van deze doelstelling. De vragen zouden als volgt moeten luiden: "hoe ver komen we? hoe ver willen we geraken? wat kan de reële waarde zijn?" We zouden moeten onderzoeken welke rol gender speelt in dit proces en of er überhaupt zoiets bestaat als "vervrouwelijking van de armoede". En wat met mannen en armoede? Ook zouden we moeten nagaan wat dit alles tot resultaat heeft in combinatie met etniciteit, allochtone vrouwen en armoede. Ook de gezinsvorm zou een rol kunnen spelen. Het kruispuntdenken moet hier dus geïntegreerd geraken en er is op alle terreinen nog werk aan de winkel. Diversiteit ontbreekt hier volledig.

Oefening: "Het kalenderblad"

Een kalenderblad met het volgende opschrift :

*Wie zegt dit over wie?
Ze klieken bij elkaar.
Ze passen zich niet aan.
Ze hebben hun eigen scholen.
Ze hebben hun eigen verenigingen.
Ze kopen vooral in winkels van landgenoten.
Ze kijken naar de tv-uitzendingen uit hun eigen land.*

~ ~ ~

De groepen moesten dit zowel 's ochtens als 's avonds lezen met de volgende vragen in het achterhoofd :

- Hoe lees je het?
- Lees je het aan het einde van de dag anders?
- Moeten er een aantal zaken uit kruispuntdenken aan toegevoegd worden?
- Is er een gedeelde agenda: gemeenschappelijke thema's?

Toepassing kruispuntdenken op specifieke vraagstukken

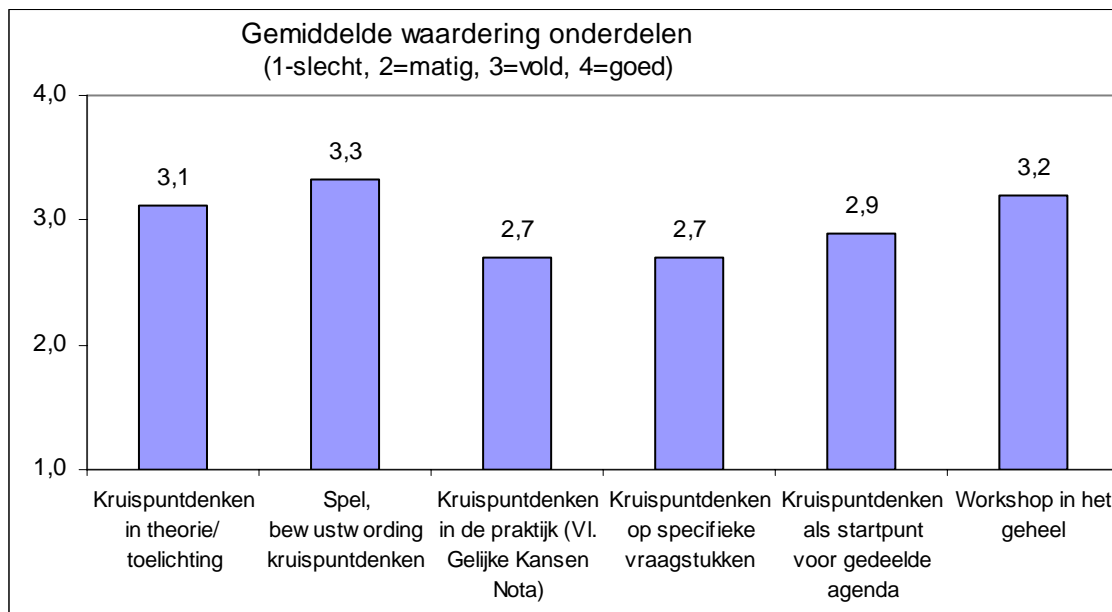
Wat er nu op het programma stond, was een poging het kruispuntdenken iets concreter te maken. Er waren dan ook groepsdiscussies over de toegevoegde waarde van het kruispuntdenken, over de nieuwe verworven inzichten, over de mogelijke toepassingen voor het kruispuntdenken en de voorwaarden hiervoor,...

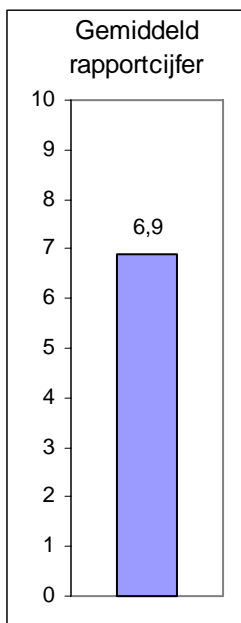
Ook werden we nogmaals in vier groepen ingedeeld. Elke groep kreeg een specifieke tekst of een beleidsdocument en werd verzocht na te gaan of er hiaten/ sporen van kruispuntdenken aanwezig waren in de desbetreffende teksten, en wat dan eventueel de gedeelde agenda zou kunnen zijn. De volgende aandachtspunten werden verdeeld onder de vier groepen:

- *Groep 1: Kruispuntanalyse "Eenoudergezinnen"*
- *Groep 2: Kruispuntanalyse "Gezinsvorming en gezinshereniging"*
- *Groep 3: Voorstel planning 2004 Steunpunt allochtone meisjes en vrouwen*
- *Groep 4: Bewustwording van woordgebruik in nota's: "Voorstel planning 2004 Steunpunt allochtone meisjes en vrouwen"*

Evaluatie workshop uitgevoerd door E-Quality

Evaluatie workshop Kruispuntdenken 8 dec 2004							Rapportcijfer
Numme r	Kruispuntdenken in theorie/ toelichting	Spel, bewustwording kruispuntdenken	Kruispuntdenken in de praktijk (VI. Gelijke Kansen Nota)	Kruispuntdenken op specifieke vraagstukken	Kruispuntdenken als startpunt voor gedeelde agenda	Workshop in het geheel	
DOOR- NUMMEREN							Cijfer tussen 1 en 10 invullen
Codes: goed = 4, voldoende = 3, matig = 2, slecht = 1							
1	2	4	3	3	2	3	6,5
2	4	4	3	3	3	4	7,5
3	2	3	2	3	2	3	6
4	3	4	3	1	2	3	7
5	4	4	4	3	4	4	8
6	4	4	3	2	2	3	7
7	3	2	1	3	3	3	5
8	2	3	2	2	3	3	5
9	2	3	3	3	3	3	7
10	3	4	4	3	3	4	8
11	4	4	2	3	3	3	7
12	3	2	2	4	3	3	7
13			3	3	3	3	8
14							
15							
GEM	3,1	3,3	2,7	2,7	2,9	3,2	6,9

Toelichtingen op oordeel (door 7 van de 13 deelnemers ingevuld)

- Jammer dat jullie geen 'zeer goed' erop hebben staan – dan is het makkelijker om goed aan te kruisen!
- Eigenlijk zijn er meerdere sessies nodig om dieper in te kunnen gaan op de verschillende onderdelen.
- Geen te vlotte uitleg.
- Aanpak was ok, maar sommige participanten hadden te weinig enthousiasme (soms zelfs wat weerstand). Persoonlijk had ik ook graag wat meer vernomen over structurele maatregelen op het vlak van kruispuntdenken, maar ik ga zeker jullie website checken. Ik heb er wel wat aan gehad.
- Persoonlijk vind ik het een mooi initiatief, maar omwille van de tijd hebben we niet tot de diepte kunnen gaan in sommige workshops. Heel wat stof tot nadenken, vooral wat de concretisering betreft.
- Er is wat te snel gewerkt, daarom mis ik wel wat uitdieping. Toch hoop ik dat veel ideeën blijven hangen bij de deelnemers. Workshop spreiden over 2 dagen.
- Algemeen goed, uitbreiden naar andere doelgroepen.

De Vrouwenraad zal de toepassingen van het Kruispuntdenken in functie van de verschillende thema's van het Peking Actieplatform verder uitwerken in haar actieplannen en memoranda.